

УДК 378.014

DOI <https://doi.org/10.32689/maup.ped.2024.1.11>**Інна САМОЙЛЕНКО**

асистент кафедри прикладної психології та логопедії, Бердянський державний педагогічний університет, inna.sechina93@gmail.com
ORCID: 0000-0001-8592-4226

Олена ПОПАДИЧ

доктор педагогічних наук, доцент, професор кафедри загальної педагогіки та педагогіки вищої школи, Державний вищий навчальний заклад «Ужгородський національний університет»,
olena.popadych@uzhnu.edu.ua
ORCID: 0000-0003-1426-4114

Богдан ПОПАДИЧ

аспірант кафедри загальної педагогіки та педагогіки вищої школи, Державний вищий навчальний заклад «Ужгородський національний університет», bohdan.popadych@uzhnu.edu.ua
ORCID: 0000-0002-4978-5035

ЗМІШАНЕ НАВЧАННЯ: ІННОВАЦІЙНИЙ ПІДХІД ДО ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ

У статті автори досліджують сучасні тенденції в освіті, зокрема застосування концепції змішаного навчання у закладах вищої освіти. Зазначено, що пандемія COVID-19, а згодом і війна в Україні, розпочата російською федерацією, суттєво вплинули на освітній процес, змушуючи заклади освіти всіх рівнів переглядати традиційні форми навчання. Це стосується й закладів вищої освіти (ЗВО), де виникла гостра потреба в адаптації до нових реалій. У контексті швидкого розвитку цифрових технологій, змішане навчання стало інноваційним підходом, який поєднує в собі переваги традиційного і онлайн-навчання. І важливим є створення комфортного інформаційного середовища для навчання, зокрема розробку онлайн-платформ для доступу до матеріалів, створення форумів для обговорення, організацію вебінарів тощо.

Авторами приведені основні принципи та переваги змішаного навчання, розглянуті інструменти та технології, а також ключові аспекти підготовки викладачів та здобувачів до ефективного використання цього підходу. Висвітлені механізми впровадження концепції змішаного навчання в освітній процес. Встановлено, що змішане навчання, як форма організації педагогічної взаємодії, відтворює роль викладача, перетворюючи її на більш фасилітуючу та модеруючу. У цьому контексті викладач вже не є просто постачальником інформації, а стає провідником і фасилітатором активного навчання. Для ефективного впровадження змішаного навчання, важливим є високий рівень сформованості цифрових компетентностей як у педагогів, так і у здобувачів освіти.

У результаті дослідження встановлено, що змішане навчання є перспективним інструментом для покращення якості освіти в умовах сучасної цифрової трансформації. Результати дослідження можуть бути використані для вдосконалення методики викладання в ЗВО, розробки програм та курсів змішаного навчання, підвищення кваліфікації викладачів, педагогів, науково-педагогічних працівників.

Ключові слова: змішане навчання, освітній процес, заклади вищої освіти, актуальність, інновації, здобувачі освіти, цифровізація освіти.

Inna SAMOILENKO, Olena POPADYCH, Bohdan POPADYCH. BLENDED LEARNING: AN INNOVATIVE APPROACH TO THE EDUCATIONAL PROCESS IN THE CONTEXT OF DIGITAL TRANSFORMATION

In the article, the authors explore current trends in education, in particular the application of the concept of blended learning in higher education institutions. It is noted that the COVID-19 pandemic, and subsequently the war in Ukraine started by the Russian Federation, have significantly affected the educational process, forcing educational institutions of all levels to reconsider traditional forms of education. This also applies to higher education institutions (HEIs), where there is an urgent need to adapt to new realities. In the context of the rapid development of digital technologies, blended learning has become an innovative approach that combines the benefits of traditional and online learning. And it is important to create a comfortable information environment for learning, including the development of online platforms for access to materials, creation of discussion forums, organization of webinars, etc.

The authors present the basic principles and benefits of blended learning, review tools and technologies, as well as key aspects of training teachers and students to use this approach effectively. The mechanisms for implementing the concept of blended learning in the educational process are highlighted. It is established that blended learning, as a form of organizing pedagogical interaction, reproduces the role of the teacher, transforming it into a more facilitating and moderating one. In this context, the teacher is no longer just a provider of information, but becomes a guide and facilitator of active learning. For the effective implementation of blended learning, it is important to have a high level of digital competencies in both teachers and students.

The study found that blended learning is a promising tool for improving the quality of education in the context of modern digital transformation. The results of the study can be used to improve teaching methods in higher education institutions, develop blended learning programs and courses, and improve the skills of teachers, educators, and researchers.

Key words: *blended learning, educational process, higher education institutions, relevance, innovation, students, digitalization of education.*

Основна частина. Сучасний світ стежить за швидким технологічним розвитком, і цифрові технології вже відіграють важливу роль у більшості аспектів життя. Тому, заклади освіти повинні забезпечити, щоб їхні здобувачі мали достатні навички та знання для успішної адаптації до цього цифрового середовища. Підготовка молоді до цифрового майбутнього включає в себе різноманітні аспекти, такі як навички роботи з комп'ютерами та програмним забезпеченням, розуміння цифрових технологій та їх впливу на суспільство, критичне мислення та аналітичні здібності для оцінки інформації у цифровому середовищі, а також кібербезпеку та етичне використання цифрових ресурсів. Заклади вищої освіти можуть досягти цих цілей шляхом впровадження в освітній процес новітніх технологій, таких як комп'ютерне моделювання, віртуальна реальність, доповнена реальність, навчання за допомогою відеозанять та онлайн курсів, а також розвитку програм навчання, які акцентують на цифровій грамотності та навичках розв'язання проблем. З деяких пір помітної значимості набуває проблема удосконалення змісту освітніх програм в умовах змішаного навчання.

Аналітичний огляд наукових праць засвідчує, що проблема впровадження змішаного навчання у освітній процес закладів вищої освіти привертає увагу сучасних дослідників, зокрема Р. Гуревича, М. Жалдака, О. Спіріна, О. Будника, Б. Вишківської, І. Кулика, Н. Наливайко, А. Пруса, В. Кухаренка, А. Стрюка, Г. Ткачук, Ю. Триуса, О. Цюняка, О. Чемериса, Н. Морзе та інших науковців. Зокрема, зарубіжний науковець К. Гунтер, зазначає, що «Курси змішаного навчання інтегрують онлайн з очним навчанням у запланований, педагогічно цінний спосіб, і не просто поєднують, а комбінують очне навчання з онлайн-активністю (або навпаки)» [12]. У свою чергу М. Tshabalala зазначає: «змішане навчання – це поєднання традиційного викладання, включаючи лекції, групові дискусії, стажування та практичне навчання, разом з методами електронного навчання, які задовольняють різні навчальні потреби різноманітної аудиторії з різних предметів». Можна стверджувати, що визначення змішаного навчання не повинно бути надто конкретним у визначенні того, який

саме засіб викладання використовується. Важливим є контекст, а не значення. Визначення змішаного навчання має зосереджуватися на навчанні.

У Законі України «Про вищу освіту» зазначено, що основними завданнями для закладів вищої освіти є забезпечення органічного поєднання освітньої, науково-дослідницької та інноваційної діяльності здобувачів освіти. Проте, в умовах трансформаційних змін, пов'язаних з карантинними обмеженнями, воєнними діями на території України та глобалізаційними процесами, у закладах вищої освіти (надалі – ЗВО) потребують ретельного дослідження й науково-практичного обґрунтування питання впровадження кращого досвіду інноваційної освітньої діяльності, оновлення змісту інтерактивних форм навчання та вдосконалення методики їх використання в освітньому процесі. Крім цього, необхідно ширше використовувати можливості інформаційно-комунікаційних засобів навчання, онлайн-освіти та запроваджувати передові педагогічні нововведення [8].

Змішане навчання дозволяє забезпечити гнучкість та адаптивність у освітньому процесі, а також підвищити доступність освіти для різних категорій здобувачів, у тому числі для тих, хто опинився у складних життєвих обставинах через війну. Зважаючи на вищезазначене можна стверджувати, що змішане навчання – це інноваційний та ефективний підхід до викладання, який має ряд переваг як для здобувачів освіти, так і для викладачів. Впровадження змішаного навчання може значно підвищити якість освіти у закладах вищої освіти.

Механізм впровадження концепції змішаного навчання в освітній процес полягає у створенні комфортного освітнього інформаційного середовища та організації комунікаційної системи, яка надаватиме всю необхідну освітню інформацію [7].

Проаналізувавши ряд наукових досліджень, варто зазначити, що механізм впровадження концепції змішаного навчання в освітній процес полягає у ряді ключових кроків [13; 7; 1]:

- Аналіз потреб. Першим етапом є аналіз потреб учасників освітнього процесу – викладачів, педагогів, здобувачів, адміністрації, тощо. Це визначить, які саме форми і методи

змішаного навчання будуть найбільш ефективними для закладу вищої освіти.

- Розробка контенту. Наступним кроком є розробка освітнього контенту для змішаного навчання, який включає як онлайн, так і офлайн матеріали. Це можуть бути відеолекції, інтерактивні завдання, онлайн курси, електронні підручники, віртуальні бібліотеки, електронні платформи тощо.

- Підготовка викладачів. Викладачі потребують підготовки щодо використання нових технологій та методів навчання. Це може включати тренінги з використання цифрових інструментів, методів дистанційного навчання, а також стратегій стимулювання активної участі у проведенні конференцій, відкритих занять тощо.

- Створення освітнього середовища. Важливо створити комфортне інформаційне середовище для навчання, наприклад розробка онлайн-платформи для доступу до матеріалів, створення форумів для обговорення, організацію вебінарів тощо.

- Організація комунікаційної системи. Наставники повинні забезпечити ефективну комунікаційну систему між викладачами та здобувачами. Це може включати використання електронної пошти, чатів, відеоконференцій і т.д.

- Моніторинг та оцінювання. Під час впровадження змішаного навчання важливо постійно відслідковувати його ефективність і здійснювати оцінку результатів, що дозволяє вчасно вносити корективи та покращувати процес навчання.

- Постійне вдосконалення. На основі зібраних даних і відгуків слід постійно вдосконалювати методи і технології змішаного навчання для досягнення максимальної ефективності.

Професійні якості викладачів є ключовим фактором успіху в організації змішаного навчання. Зазначимо декілька аспектів, які варто враховувати: викладач повинен мати глибокі знання матеріалу, повинен бути кваліфікованим фахівцем; викладач повинен бути знайомим із сучасними цифровими інструментами та платформами для навчання, такими як відеоконференції, онлайн-платформи для навчання, інтерактивні вправи тощо; важливо мати вміння ефективно комунікувати зі здобувачами як у віртуальному, так і у реальному середовищі, створюючи стимулюючий та дружній освітній процес; викладач повинен бути гнучким та відкритим до нових підходів та методів навчання, а також вміти адаптувати свій підхід до потреб та рівня знань здобувачів освіти. Як зазначено у дослідженні

М. Пантюка, А. Душного, В. Ільницького та І. Зимомря [7]: «Змішане навчання, як форма організації педагогічної взаємодії, якісно змінює роль викладача, що набуває статусу модератора, фасилітатора, тьютора, та дозволяє організувати діяльність максимально швидко, ефективно та результативно, а аспект аудиторного навчання обумовлює особистісні зустрічі учасників, що мають змогу приєднуватись до особистої комунікації, розвитку навичок роботи у команді».

У 2021 р. Кабінет Міністрів України схвалив Концепцію розвитку цифрових компетентностей до 2025 р. [4]. Ця Концепція визначає стратегічні цілі та завдання для розвитку цифрових компетентностей до 2025 року і відображає важливість цифрової трансформації для подальшого розвитку України в сучасному цифровому світі. Підкреслює особливу важливість наявності навичок та готовності викладача виконувати певні види діяльності в умовах змішаного навчання. Безсумнівно, для ефективного впровадження змішаного навчання, важливим є високий рівень сформованості цифрових компетентностей як у педагогів, так і у здобувачів освіти. Загальною метою акцентування уваги на цифрових компетентностях є забезпечення того, щоб учасники освітнього процесу були готові до ефективного та продуктивного використання цифрових технологій у змішаному середовищі навчання.

Щодо організації освітнього процесу в умовах цифрової трансформації освіти, то доцільно виокремити такі моделі змішаного навчання, які можуть бути реалізовані в інформаційно-освітньому середовищі ЗВО, як Face-to-Face Model, Rotation Model, Flex Model, Online Lab, Self-Blend Model, Online Driver Model [8]. Впровадження технологій змішаного навчання в навчальний план дозволяє:

1. Індивідуалізувати навчання. Змішане навчання дає можливість адаптувати процес навчання до потреб та стилю кожного здобувача освіти. Завдяки онлайн-платформам та інструментам майбутні фахівці можуть вчитися в власному темпі, обираючи теми, які їм цікаві та глибину їх вивчення.

2. Підвищити мотивацію та залученість. Різноманіття методів та інтерактивність онлайн-середовища роблять процес навчання більш цікавим та ефективним, що сприяє підвищенню мотивації та залученості здобувачів до навчання.

3. Ефективно використовувати час. Змішане навчання дозволяє економити час на аудиторних заняттях, звільняючи його для більш інтерактивної роботи зі здобувачами:

онлайн-платформи дають можливість самостійно вивчати матеріал, що робить процес навчання більш продуктивним.

4. Розвивати цифрові навички. Змішане навчання сприяє розвитку цифрових навичок, таких як пошук інформації, робота з онлайн-інструментами та спілкування в онлайн-середовищі. Ці навички є корисними не лише для навчання, але й для життя в цілому.

5. Розширити доступ до освіти. Змішане навчання робить освіту більш доступною для людей з різними потребами та можливостями: можна навчатися в будь-який час і в будь-якому місці, де є доступ до Інтернету.

6. Підвищити якість освіти. Змішане навчання дає можливість використовувати кращі практики традиційного та дистанційного навчання, що може значно підвищити якість освіти. Дослідження [8; 1] показують, що здобувачі, які навчаються за допомогою змішаного навчання, мають кращі результати, ніж ті, хто навчається лише традиційними методами.

7. Зменшити витрати. Змішане навчання може допомогти закладам освіти економити ресурси, такі як аудиторні приміщення, навчальні матеріали та час викладачів.

Вища освіта переживає трансформацію протягом багатьох років. Традиційні методи навчання замінюються унікальними та інноваційними концепціями, які покращують результати навчання. Однак, заклади вищої та фахової передвищої освіти повільно використовують технології, щоб надати здобувачам особливий досвід.

Згідно з дослідженнями [3; 5] змішане навчання залежить від кількох програм та інструментів. Більшість із них – це інтерактивні інструменти, такі як віртуальні дошки, програми для відеоконференцій, рішення для хмарних сховищ тощо. Тому ЗВО повинні будуть вирішити, що вони збираються використовувати в освітньому процесі: завантаження навчальних матеріалів, відеоаудиторії у реальному часі, трансляція лекцій та їх записи, онлайн дошки, інструменти обміну повідомленнями, засоби обробки зображень і документів.

У дослідженні [9] зазначено, що «Розробляючи навчальні дії та онлайн-відеолекції для змішаного класу, найкраще подумати про результати навчання. Такий підхід до розробки курсів відомий як зворотний дизайн. Ураху-

вання результатів навчання може допомогти узгодити освітню діяльність і методи викладання з результатами навчання. Крім того, поєднання відеолекцій із вправами та діяльністю, наприклад завданнями, може допомогти підвищити позитивне сприйняття здобувачами онлайн-відеолекції».

Можна знайти декілька рекомендацій щодо належного співвідношення очної та віч-на-віч взаємодії у процесі змішаного навчання. Наприклад, 50% навчання можна проводити онлайн, а 50% – особисто [11]. Однак зарубіжний науковець І. Аллен [8] припускає, що відсоток онлайн-класів має становити від 30 до 79%. Крім того, експерти рекомендують наступне співвідношення: 60% електронного навчання і 40% очного [10]. Вищу освіту трансформували технології, щоб краще відповідати унікальним потребам і стилям навчання здобувачів освіти. Ці інновації змінили від часу та місця де майбутні фахівці навчаються та систем управління навчанням (LMS) до адаптивного програмного забезпечення для навчання та відеоконференцій.

Мета роботи. Розглянути та проаналізувати особливості впровадження змішаного навчання у освітній процес закладів вищої освіти.

Методологія. Для досягнення мети дослідження нами використовувався теоретичний метод дослідження: аналіз, синтез, узагальнення, систематизація, порівняння.

Наукова новизна. Розкриття потенціалу змішаного навчання в закладах вищої освіти в умовах цифрової трансформації; проведення комплексного аналізу наукових джерел з теорії та практики впровадження змішаного навчання.

Висновки та пропозиції подальших досліджень. У дослідженні авторами проаналізовані особливості. Переваги та виклики змішаного навчання в закладах вищої освіти. Зважаючи на викладене, можна стверджувати, що ландшафт вищої освіти за останній час змінився і продовжуватиме змінюватися, а це означає, що існуючі моделі змішаного навчання можуть бути непридатними чи навпаки, стати більш практичними. ЗВО потрібно проаналізувати, як існуючі моделі навчальних програм змішаного навчання потрібно скоригувати, щоб відповідати викликам майбутнього.

Література:

1. Вишківська В. Б., Чемерис О. А., Прус А. В., Кулик І. В. Змішане навчання як інноваційний чинник модернізації освітнього процесу. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2022. Випуск 83. С. 131–135.
2. Квятковська А. Результати експериментальної перевірки моделі змішаного навчання професійної підготовки майбутніх фахівців з телекомунікацій. *Науковий вісник Вінницької академії безперервної освіти. Серія «Педагогіка. Психологія»*. 2023. 4.47-52. <https://doi.org/10.32782/academ-ped.psyh-2023-4.08>
3. Квятковська А., Карташова Л. Змішане навчання: методика підготовки майбутніх фахівців з телекомунікацій. *Збірник наукових праць «Вісник післядипломної освіти»*. 2024. 27(56). Ст. 55–69. doi: 10.58442/2218-7650-2024-27(56)-55-69.
4. Концепція розвитку цифрових компетентностей. 2021 URL:http://thedigital.gov.ua/storage/uploads/files/news_post/2021/3/kabmin-skhvaliv-kontseptsiyu-rozvitku-tsifrovikh-kompetentnostey-do-2025-roku/Dodatok-2.pdf (дата звернення 08.03.24)
5. Осадча К., Осадчий В., Спірін О., Круглик В. Стан проблеми організації змішаного навчання у закладах вищої освіти України під час пандемії COVID-19. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2022. doi: 10.32840/1992-5786.2022.81.44 20.
6. Павлова В. Суть та особливості технології змішаного навчання в практиці ЗВО. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2023. 21(1), 196–199.
7. Пантюк М., Душний А., Ільницький В., Зимомря І. Перспективи впровадження змішаного навчання у ЗВО. *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*. 2022. 58(1). 368–371.
8. Ткачук Г. Теоретичні аспекти та стан впровадження змішаного навчання у закладах вищої освіти України. *European vector of Ukraine and Republic of Poland*. 2018. вип. 1, с. 465–485.
9. Allen I.E., Seaman J., Garrett R. Blending: The scope and prospects for blended education in the United States. Needham, MA: Sloan-C. 2007.
10. Banyen W., Viriyavejakul C., Ratanaolarn T. A blended learning model to enhance Thai students; academic achievement. *Int. J. Emerg. Technol. of Learning (IJET)*. 2019. Vol. 11. pp. 48. doi: 10.3991/ijet.v11i04.5325.
11. Bernard R.M., Abrami P.K., Borochofski E, Wade C.A. A meta-analysis of three types of interaction treatments in distanceeducation. *Rev. of Education Res.* 2002.79, 1243–1289. doi: 10.3102/0034654309333844
12. Gynther K. Design Framework for an adaptive MOOCenhanced by blended learning. *Electronic Journal of e-Learning*. 2016.14(1), pp. 15–30.
13. Tshabalala M., Ndeya-Ndereya C., Merwe T. Implementing blended learning at a developing university: obstacles in the way. *Electronic Journal of e-Learning*. 2014. 12(1), pp. 101–110.